

ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІ ОНИМИ У ЗБІРЦІ ПОЕЗІЙ МАРІЇ МАТІОС «ЖІНОЧИЙ АРКАН У САДУ НЕТЕРПІННЯ»

Віра КОТОВИЧ,

доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (Україна, Дрогобич) virako@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6370-8135>

Research ID: M-6500-2018, <http://www.researcherid.com/rid/M-6500-2018>

У статті здійснено аналіз літературно-художніх онімів (антропонімів, теонімів, агіонімів, ойконімів, гідронімів, хоронімів) збірки поезій Марії Матіос «Жіночий аркан у саду нетерпіння». Досліджено онімну метафору як один із ключових способів функціонування промовистих імен у текстопросторі. Простежено процес конотонімізації власних назв, одиниць, які належать до пропріальної лексики, називають одиничний об'єкт, але набувають вторинного конотативного змісту. Виокремлено оніми, які набирають у поезії М. Матіос символічного сенсу. Закцентовано на художній специфіці поетонімів як елементах індивідуально-авторської картини світу.

Ключові слова: антропонім, ойконім, гідронім, периферійні оніми, літературно-художній онім, конотація, метафора, лінгвокультурологічний аспект, ономастичістика, поезія Марії Матіос.

LITERARY AND ARTISTIC NAMES IN THE COLLECTION OF POEMS BY MARIA MATHIOS "THE WOMEN'S IN THE GARDEN OF IMPATIENCE"

Vira KOTOVYCH,

Doctor of Philology, Professor, Head of the Chair of Ukrainian Language, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University (Ukraine, Drohobych) virako@ukr.net

The article analyzes the literary and artistic onyms (anthroponyms, theonyms, agionyms, oikonoms, hydronyms, horonyms) of the collection of poems by Maria Mathios "The women's arcanum in the garden of impatience". The onymic metaphor is studied as one of the key ways of the functioning of figurative names in the text space. It has been proven that poemonyms as a relevant component of an artistic text are endowed with a significant emotional, expressive and figurative potential, the realization of which is provided by their ability to be semantically reinterpreted, develop an associative background, undergo conotonymization, on the basis of which lexical stylistic tools, in particular metaphor, are formed. The process of conotonymization of proper names, units that belong to the proper vocabulary, are called a single object, but acquire a secondary connotative meaning. Arising in the process of metaphorical functioning as onyms of figurative nomination, they become lexically meaningful and enriched with referential connotation. Names that gain symbolic meaning in the poetry of Maria Mathios are singled out. A symbol is a form of expression and transmission of the spiritual content of culture through certain material objects or specially created images and actions - signs of this content. The symbol is not the most deeply analyzed in the context of culture, since culture itself is a thin and interconnected web of symbols as a means of expressing human meaning and human relationships. It is emphasized that over the course of thousands of years, people's imagination and historical experience change, poeticize, make legendary events and circumstances, but leave the symbolic words-names and the real fame of their bearers unchanged. The identification of the symbol as an onomastic sign is also specific.

The symbolism of a proper name is closely intertwined with connotativeness and associativity: association is always the basis for the birth of a symbol, and the symbol itself often becomes the heart of a conotonym. Emphasis is placed on the artistic specificity of the poemonyms of the collection of poems by Maria Mathios "The women's arcanum in the garden of impatience" as elements of an individual author's picture of the world.

Key words: anthroponym, oikonym, hydronym, peripheral onima, literary and artistic name, connotation, metaphor, linguistic and cultural aspect, onomastylistics, poetry by Maria Mathios.

Постановка проблеми. Марія Матіос – не тільки одна з найвідоміших сучасних письменниць, поетес, політичних та громадських діячок, але й випускниця філологічного факультету Чернівецького державного університету (тепер – Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича), факультету, на якому ономастика була (та й зараз залишається) однією з найважливіших граней мовознавчого зацікавлення. Тож не випадково оніми в її творах – то тонке сплетіння висоти літературно-художнього мислення та глибини лінгвістичного пізнання. Ю. Карпенко наголошує, що «диференціальна, розрізнявальна функція, провідна й переважно єдина для реальних власних назв, будучи наявною і в художньому тексті, не відіграє там головної і взагалі істотної ролі. Головним є те, що ж промовляє власна назва» (Карпенко, 2008, с. 9).

Аналіз досліджень. Ономастикон художнього твору став об'єктом мовознавчого опрацювання шойно від початку 60-х років минулого століття. Сьогодні когорта дослідників, яких уважаємо класиками літературної ономастики (Л. Белей, В. Калінкін, Ю. Карпенко, Є. Отін), суттєво розширилася. Ведемо мову про вагомий вклад у цю ділянку роботи Н. Бербер, Е. Боевої, А. Вегеш, В. Галич, І. Ільченко, О. Карпенко, Т. Крупеньової, Н. Колесник, Г. Лукаш, М. Мельник, Т. Немировської, Н. Торчинської, М. Торчинського, М. Федурко та ін.

Творчість Марії Матіос активно досліджують і літературні критики, і мовознавці. Насамперед слід виокремити монографію Г. Насмінчук «Стильове розмаїття прози Марії Матіос» (Насмінчук, 2009), а також дослідження Л. Баранської, Г. Вишневіської, І. Гайдаєнко, Н. Дашенко, Т. Євтушиної, М. Ємельянової, О. Кульбабської, Ю. Литвин, І. Набитовича, М. Стецьк, І. Хижняк та ін.

Частково розглянуто та проаналізовано й онімний простір творів письменниці. Антропоніми у мові прози М. Матіос проаналізувала З. Бакум. Дослідниця зосередила увагу на антропонімах творів «Солодка Даруся», «Нація. Одкровення», «Москалиця», «Мама Маріца – дружина Христофора Колумба», «Майже ніколи не навпаки», «Щоденник страченої», «Юр'яна і Довгопол», «Млин мерців», «Містер і місіс Ю-ко в країні укрів» та зазначила, що вони є «невичерпним джерелом історії власне українських антропонімів, які вказують на символічність номінації людей різних епох. Марія Матіос досить ретельно добирає кожне ім'я для своїх персонажів, що великою мірою сприяє осмисленню художнього задуму письменниці. Здебільшого в цих творах переважають загальноновживані власні назви, рідкісні, архаїчні та інонаціональні антропоніми, імена, утворені словотворчими афіксами на позначення малих чи молодих осіб, імена з емоційною оцінкою, андроніми, прізвиська, псевдоніми, сатирично-політичні антропоніми» (Бакум, 2010, с. 197).

Комплексному дослідженню антропоетонімікону оповідання М. Матіос «Апокаліпсис», з'ясуванню семантико-функціональних особливостей та зображальних можливостей пропріальної лексики, її ролі у створенні художнього образу та формуванні інтертекстуальності художнього твору присвячена праця Н. Бербер «Антропоетонімікон оповідання «Апокаліпсис» Марії Матіос: інтертекстуальний параметр» (Бербер, 2014), а визначенню лінгвістичної природи онімної метафори та метафоричного перифразу, специфіці тропеїчного функціонування поетонімів – її ж стаття «Метафоричне функціонування поетонімів у художньому дискурсі Марії Матіос» (Бербер, 2017).

Біблійні оніми в поетичному дискурсі Марії Матіос проаналізувала Р. Яцків та довела, що «теонім *Бог (Господь, Христос)*, антропоніми *Марія, Адам, Єва, Іуда*, ойконіми *Єрусалим, Содом*, оронім *Голгофа* набувають не лише символічності, образності, метафоричності, обростаючи численними аналогіями, але й розкривають внутрішній світ ліричної героїні, виявляють авторський релігійний світогляд, виконують образо- й текстотвірну функції, несуть у собі неабиякі асоціації, спрямовані на пізнання християнства як найвищого сенсу людського життя» (Яцків, 2016, с. 286).

Мета статті – проаналізувати літературно-художні оніми збірки поезій Марії Матіос «Жіночий аркан у саду нетерпіння», довести, що метафоризовані поетоніми є органічним складником її індивідуально-авторського світобачення.

Виклад основного матеріалу. «Твір починається з назви, – зазначає Ю. Карпенко. – Принаймні для читача, а нерідко – і для письменника, творця. Назва акумулює в собі художній задум, ідейний зміст твору, становить його візитну карточку. Якщо шукати в творі найважливіше слово, то ним, безперечно, треба визнати назву твору» (Карпенко, 2008, с. 29). Коли йдеться про твір поетичний – то й поготів. Поети зрідка дають окремі назви своїм віршам. Зазвичай назвою поетичного твору стає його перший рядок. У М. Матіос є кілька поезій, у назвах яких

закодовано онім. Таке закодування аж ніяк не є випадковим. Авторка зосереджує увагу читача на особовому імені персонажа, на топонімі, вагомому і в художньому, і в екзистенційному плані: «Багатослівне послання поетові Василеві Кожелянкові з нагоди його творчого вечора 26 лютого 1997 року в Чернівцях» (с. 14)¹ та «Дидактива з української топонімії в час сінокошу біля Писаного Каменя» (с. 11).

Ставлення Марії Матіос до постаті Василя Кожелянка, українського письменника, поета, журналіста, політичного аналітика, основоположника напряму альтернативної історії в новітній українській літературі, «найкращого і найактивнішого літературного агента та адепта проукраїнськості» (Віталій Квітка), прочитуємо не тільки з тексту вірша, але й з того, яких варіантів набуває антропонім *Василь* та скільки разів його вжито: ...*Я прийшла б, Василю, в декольте...* (с. 14); *Але все, Василечку, не те* (с. 14); *Це, Василю, вже не епатаж* (с. 14); *І оці, Василечку, слова...* (с. 15); *Отаке, мій братчику Василю* (с. 15). Емоційну насагу імені глибоко доповнює апелюєтив *братчику*.

У тексті наступного вірша письменниця двічі вживає топонім *Писаний Камінь* (назва гори, яка знаходиться недалеко від села Верхній Ясенів Верховинського району Івано-Франківської області; скельний комплекс). Позитивна конотація ороніма особливо зримо постає на тлі контексту з проєкцією на вагомість описуваного об'єкта: *Стою у траві. / Вітри в голові. / А в головах – Писаний Камінь* (с. 11); *Лини Писаний Камінь – фортеця чи фон...* (с. 11) та відповідно контекстів, які супроводжують інші оніми цього твору: *острах: Вертають дощі з Бухаресту* (с. 12); *прихована іронія: Я знаю: престижно квиток на Орлі* (с. 12) і нарешті підкреслена байдужість чи навіть прихована зневага: *Я теж би хотіла в там-той Тель-Авів...* (с. 13).

Дослідники вважають, що в художньому творі немає непромовистих імен. І в цьому переконаємося, проаналізувавши навіть такий на перший погляд непромовистий елемент твору, як присвята. Присвята – «напис на початку твору, який вказує, кому присвячено або кому дарують цей твір» (Словник VIII, 1977, с. 8). Збірка П. Тичини «Замість сонетів і октав», до прикладу, присвячена Г. Сковороді, позаяк її орієнтиром стала «філософія серця» великого мислителя. Окремі вірші М. Матіос теж містять у собі посвяту – заувагу (ім'я, прізвище чи ініціали), що вказує на особу, якій присвячено твір: *Назарієві Губчуку* (с. 10), *Михайлові Губчуку* (с. 28), *М. Г.* (с. 44), *М. К.* (с. 54; с. 62), *Анні Черновській* (с. 181), *пам'яті Василе Левіцкі* (с. 193), *В. Герасим'юкові* (с. 195), *Вірі Китайгородській* (с. 197), *Катерині Міщенко* (с. 210), *С.* (с. 216), *М. Г.* (с. 220). І якщо у віршах-присвятах відомим особам знаходимо апелювання до їхньої творчості чи до якоїсь життєвої події, то в інших – своєрідні аналогії між прізвищем / іменем (*Михайлові Губчуку* (с. 28)) та ініціалами (*М. Г.* (с. 44); *М. Г.* (с. 220)), а згодом відшуковуємо ім'я персонажа, з яким розмовляє вже не поетеса, а лірична героїня твору: *Маріко, ти? / Михайле – я... / У час такий гаддя не має сили. / Яке твоє божественне ім'я. / Ім'я твоє. / І ти який вродливий* (с. 223).

В інших віршах, очевидно, – подібний мистецький прийом: спочатку *С.* (с. 216) – посвята від авторки, а згодом *Злива різка, мов шабля, / серце січе і ребра. / Сергію! / Сьогодні ладна / На ешафот за тебе...* (с. 141) – щирі зізнання від ліричної героїні. Ще в іншій поезії відшуковуємо своєрідну ономастичну підказку: *Твоє ім'я з шести забутих літер / До губ моїх притулить пізній вітер...* (с. 47).

«Поетоніми як релевантний компонент художнього тексту наділені вагомим емоційно-експресивним та образним потенціалом, реалізація якого забезпечена їхньою властивістю семантично переосмислюватись, розгортати асоціативний фон, зазнавати конотонімізації, на основі чого формуються лексичні стилістичні засоби – тропи, зокрема метафора» (Бербер, 2017, с. 27). Метафоричного значення в поезії М. Матіос набувають навіть імена та прізвища відомих осіб. Серед них ім'я персонажа, відданістю рідному народові, силою, мужністю якого авторка захоплюється чи не найбільше – *Олекса Довбуш*.

Міняю свого білого імені плями / На Довбуша. / І не менше! (с. 230); *Чекаю свого Довбуша. / Чекаю. / Ми всі такі: чекаємо когось. / Чеканням, як віками, обростаю, / Але чекаю. / Довбуша. Свого* (с. 143) – у цьому тексті поетонім, співвідносний із реальним денотатом, з позитивною конотацією, з високим рівнем емоційної експресії; йдеться вже не про *Довбуша* як такого, а про особу, достойну бути *Довбушем*. Витончений багатоаспектний прийом поетичного синтаксису

¹ Тут і далі покликання на тексти віршів здійснюємо за виданням: Матіос Марія. Жіночий аркан у саду нетерпіння. Львів: ЛА «Піраміда», 2007. 308 с.

в наведеній строфі (с. 143) можна іменувати інверсійною парцельованою анепіфорою (Котович, 2022, с. 138). В іншому місці відтворена негативна характеристика особи чи осіб, які не відповідають якостям, притаманним *Олексі Довбушові / Довбушукам: І що не Олекса Довбуш ти...* (с. 294); *Через мене куриться земля / Під кіньми Довбушуків і оних* (с. 294).

Метафоричним постає й образ *Дзвінки (Дзвінчукової): Іду шукати на себе напасті, / Наче невірниця Дзвінчукова* (с. 230); *І що я сучасна жінка Дзвінка* (с. 294), виписаний авторкою то як антропонім *Дзвінка*, то як андронім *Дзвінчукова*.

Нерідко в поезії М. Матіос антропоніми набувають символічного сенсу. Ім'я Леоніда Каденюка, першого і поки що єдиного астронавта незалежної України, символізує космос (*Земляче-гордосте Каденюче! / Катапультуйте мене у космос* (с. 87); *Чи так добре було і йому в космосі? / Запитати б у Л. Каденюка...* (с. 89)), хоча цикл «Після апокаліпсису» написано зовсім не про славетного космонавта.

Символом відлюдкуватості, втечі від «хворобливої цивілізації» стає образ французького художника-постімпресіоніста *Поля Гогена: Я не можу – як Гоген – на Таїті* (с.164), а взірцем гармонійного злиття людини з природою – постать художника та філософі *Миколи Реріха: Осінні екстази лісів – / Живі, що з полотен Реріха* (с. 245).

Власне ім'я відомої особи з екстрасенсорними здібностями авторка вводить до своїх текстів без будь-яких коментарів (*Буде знаний хіба що Вангою / Терем, де догорає сніг* (с. 174)), про інших, не таких відомих, наводить відповідні ремарки (*Вже Нічай розсовує хмари* (с. 12), де *Нічай – ворожбит із Верховини* (с. 12)).

Особливої метафоричності та найвищого символізму набуває в поезії (як і в прозі) Марії Матіос антропонім *Марія*. І, гадаємо, не тільки тому, що є іменем самої авторки та ліричної героїні її творів, але й через те, що воно є одним із центральних християнських імен, яке стало для українців не лише знаком іменування, але й символом віри, святописемним іменем.

Прикметно, що поетеса творить метафоричний образ імені, навіть не називаючи його: *Моє ім'я з п'яти фатальних літер...* (с. 47); *А наші імена – з Великих Літер* (с. 47). А далі вкладає в це ім'я найсвятіші почування: *Бо святе твоє, доппо, лоно – / Найлюбіша Маріє-жінко* (с. 78); найглибшу тугу: *«Дунаю-море, Маріє-зоре...» / Хтось це простогнав – і зник* (с. 80), найвищий рівень досконалості: *Я погідна – як осінь срібна. Я солодка – як майський мед. Я нечутна – як в жилах рідна / Кров («Із кожного дня Марії»)* (с. 290). І тільки вживання цього імені у розмовному буковинському варіанті *Маріка* (див. Трійняк 2005, с. 213) нагадує, що йдеться не про *Богородицю Марію (І Богородиці – мене...* (с. 211)), а про звичайну земну жінку, яку *«...любиш ти цю грішницю Маріку»* (с. 223).

Послугування повними та розмовними варіантами імен (... *баби Гафія і Настасія / тіло / оцетом натирали...* (с. 212)), уживаним у побуті прізвиськом (*Баби мої зілля варили, / до Івана Дмитрикового йшли промовляти...* (с. 212); ... *Приснилися лише привіти / від Дмитрикового Івана* (с. 213)), чи родовим прізвиськом (*Ми сховаємося на край світу, / У Товарниці, в Григоряка* (с. 220)) – не поодинокий спосіб засвідчити, що персонажі віршів мають своїх реальних прототипів.

Однак фраза *«Це місто церков і соборів», – Іван знає, що Іван каже* (с. 215) – наскрізь метафорична, бо заставляє читача думати: чи йдеться про конкретного *Івана*, чи про *Івана* як узагальнений образ людини самовпевненої (пор. прислів'я: *Про мене, Семене, аби я – Іван; Не дай Боже, з Івана пана тощо*).

Теоніми – власні назви Бога, божества в будь-якій релігії, міфології тощо – знайшли в поезії М. Матіос неоднозначне трактування: від безапеляційної прихильності та поклоніння *Богові, Христові, Богородиці* (див. Яцків, 2016, с. 282–287), через поетичну інтерпретацію біблійних персонажів: *Яка ж ти, Божя глино, нетривка, / Слизька, як із благословення Хама. / Бо як дрижиш ти, Євина рука, / Від однієї думки про Адама* (с. 64) до іронії чи навіть сарказму, коли йдеться про давньогрецьких богів та верховних олімпійських божеств: *Та цвях український в моїй голові, / Як в Зевса – Афіна Паллада* (с. 13); *Ти з лісу слів вродив собі Венеру...* (с. 175); *Парад дешевих Афродит / Тебе не скине із царци* (с. 9).

Промовистими стали в поезії Марії Матіос агіоніми – імена святих, за якими названо релігійні свята. Давні християнські традиції – здійснювати відлік часу, спираючись на дні пам'яті святих та інші релігійні дати церковного календаря, з ранніх років органічно ввійшли в життя авторки. Найчастіше згадано свято *Петра й Павла*, вочевидь тому, що з ним пов'язано немало

не просто народних (*Не все в середу Петра; До Петра нема тепла, по Петрі – то й по теплі*), а чисто «жіночих» сподівань на омріяні щасливі дні, образно переосмислених поетесою: *Купається жінка в петрівку. / Вже й Петра. / І вже середа* (с. 37); *А в жінки – четвер. / І по Петрі* (с. 37); *«Не завжди в середу Петра»* (с. 37); *Але згадай / На Петра чи Іллі, / Коли сльота уміє душу стерпу, / Що я – / долонька рідної ріллі, / Яку не віддають і перед смертю* (с. 10).

В поезії «За християнським календарем» розписаний рік життя ліричної героїні (панни), грішної, як і всі смертні, виправданої і благословенної на новий Божий день *Георгієм-Зміборцем*: *...Де у водах Петра і Павла / Утопилося -надцять днів* (с. 202); *Богородиці дві – і всує! – / Відмовляють неспасний гріх* (с. 202); *Покриває сама Покрова / Її голівоньку, Боже мій!* (с. 202); *Від Димитрія – до Михайла, / Й Миколая її фалди* (с. 202); *Як візьмуть її на Василя...* (с. 202); *Бо на списках святого Георгія / Сонцем писаний Божий день* (с. 203).

В окремих текстах можемо вести мову про так звану подвійну метафору, закодовану в назві християнського свята, яка відповідає на питання не тільки коли?, але й чому?: *... Під Покрову чи до Івана / Візьмуть музику: трембітачів* (с. 198). Особливим відкриттям Марії Матіос є майстерне поєднання вживання агонімів у нейтральному значенні та в образному, метафоричному: *Варвари... / Сави... / Миколая... / І Богородиці – мене...* (с. 211); *Вчора – Паска. / А завтра – Юрія, / А сьогодні – Стрітення нас* (с. 108).

Топоніми – власні назви природних або створених людиною об'єктів – відіграють у поезії Марії Матіос особливу роль. Віддану любов до своєї малої батьківщини поетеса часто демонструє, послуговуючись колишніми назвами поселень. Світ розпочинається для авторки з *Тисової Рівні* (колишня назва села *Розтоки*, в якому народилася письменниця): *Тисова Рівня. Вранішній етюд* (с. 234). Згодом оповідь про *Урбан* (колишнє село *Гарячий Урбан*, околиця Чернівців): *Пливе Урбаном вересневий дзвін – / І тане на акацієвих межах* (с. 181); роздуми про *Усть-Путилову* (тепер село *Усть-Путила*) та про *Кам'яну-Багачку* (інші назви – *Закам'яніла Багачка, Зачарована Скеля*), що асоціюється з людиною – «красивою камінною статуєю із розірваним з туги серцем»: *І я стала Кам'яною Багачкою / з Усть-Путилови* (с. 278) і нарешті – щире вболівання за долю колишнього *Сторонця-Путилова*: *... А роки в Сторонця-Путилова / Відібрали навіть ім'я* (с. 243) (*Сторонець-Путилів* – стара назва теперішнього смт *Путила*). Географічні назви так багато важать для авторки, що вона сміливо вводить і ойконіми, і мікротопоніми, й ороніми у свої тексти з твердим переконанням, що для правильного прочитання контексту читач повинен сам з'ясувати, де розташовані відповідні об'єкти: *Шлагбаум в Космач?* / *Прав у Прокураву* (с. 48) (*Космач* та *Прокурава* – сусідні села); *Розтечемося в Цецинському лісі / Листками молоді черемши* (с. 109) (*Цецино* – найвища гора Чернівецької височини, розташована на західній околиці Чернівців); *Аж на край світу, як Штивйори...* (с. 134) (гора (верховина) *Штивйори*, розташована на захід від села *Селятин*, що за 145 км. (крайсвіт!) від Чернівців).

Топонімні метафори Марії Матіос завжди проходять крізь призму свого, рідного. І якщо *Чорне море* найкраще біля *Варни*, то *Черемош* – біля отчого села *Розтоки*: *Як Чорне море біля Варни, / Як Черемош біля Розтік* (с. 134). *Чорногора* (найвищий гірський масив Українських Карпат) асоціюється з поняттям 'дуже високо': *Мене сповила б тиха млість, / І в Чорногору б сон подався...* (с. 65); шум річки *Товарниця* – зі звуками оперного театру в Мілані *Ла-Скала*: *Ридма риди потік Товарниця – / Дублер невизнаний Ла-Скал* (с. 122).

Перфектні знання з ономастики допомагають авторці збірки «Жіночий аркан у саду нетерпіння» їх художньо інтерпретувати. Назва хутора *Малинешний* прямо чи опосередковано пов'язана з *малиною*: *Немов малина – в Малинешнім* (с. 134); назва села *Космачі* – з родом (родиною) *Космачів*: *І дзвонять з рідних Космачів / Доці – як дзвони великодні...* (с. 195); *Мов незнищенні Космачі, / Зійшлися враз безперешкодно* (с. 195). А назви чужих географічних об'єктів залишаються чужими, з нейтральною конотацією: *Бухарест (Вертають доці з Бухаресту* (с. 12)); *Багдад (Чи шейх прилетить із Багдаду* (с. 76)); печери *Кумран (Я – пергамент / З печер Кумрана* (с. 132)); *Гобі, Сахара, Пекін (І розвернулося серце моє на Гобі, / Чи в Сахару, Чи де він, отой Пекін?* (с. 179)); *Кимполунг (Від Кимполунгу – крок у Сторонець* (с. 193)).

Гідронімам – власним назвам водних об'єктів, природним чи створеним людиною – теж відведено неабияку роль у поезії Марії Матіос. Вона згадує назви рік *Двіна, Десна* (с. 76), *Дунай* (с. 249), *Дністер* (с. 296). І ті згадки – наскрізь метафоричні. *Двіна* і *Десна* в природі ніколи не можуть зійтися (*Двіна (Західна Двіна)* – річка в Європі, в Балтійському регіоні; *Десна* – ліва

притока Дніпра басейну Чорного моря), але навіть якби це сталося – авторка переконана в неможливості здійснення описуваної далі події: *Хай гроші змінє казна, / Зійдуться Двіна і Десна <...> / Ніхто нам тепер не завадить* (с. 76).

Лексема *Дунай / дунай* в українській мові та етнокультурі – багатозначна. *Дунай* – 1) ріка в Східній Європі, яка протікає нижнім своїм річищем по території України, впадаючи в Чорне море; 2) (з малої літери) розлив води, взагалі велике її нагромадження; раніше дунаєм звалось будь-яке водоймище, оскільки саме слово (його корінь) означає воду взагалі; 3) (з великої літери) можливо, міфологічна істота як уособлення річки, потоку, навіть моря (за: Жайворонок, 2006, с. 206–207). Така багатозначність і лягла в основу створеного Марією Матіос метафоричного образу: *А ти десь за тихим Дунаєм / І за дунаями розлук* (с. 249).

Гідронім *Дністер* набув у творі поетеси свого чисто «буковинського колориту» завдяки ретельно проставленому наголосу – *Дні́стер*, а не *Дністе́р*: *Шукаю ради / в осінніх падалиць / в нічийному лісі над Дні́стром; І плачу – запекла пікетувальниця – / похилих дерев над Дні́стром; ...нас виловить ранок – як тих / повстанців – / і скине у тихий Дні́стер* (с. 296).

Промовистими стають у віршах навіть хороніми – власні назви території, області, району, краю. Вони (*Галичина, Буковина, Гуцулія*) набувають у контексті додаткової конотації: *Хіба що почнеться війна, / Збунтується Галичина...* (с. 76); *Тут dolce Буковина* (с. 193); *Та летить над світом Гуцулія / У наступний час. / А з нею – й ми* (с. 233).

Цікавим компонентом текстопростору Марії Матіос є надання статусу онімів окремим аплітивам. Такий художній прийом допомагає авторці надати актуалізованим лексемам особливості експресії: *Бо жінка на ймення Свобода / Свої відчиняє брами* (с. 101); *Стоїть мара з сумним іменням – Мука / В димах розлук* (с. 63); *Та інша сука на ім'я Розлука / Сміється мені хитро із-під брів* (с. 63).

Висновки. Однією з рис індивідуального авторського мовостилію Марії Матіос є володіння високим мистецтвом послуговуватися власною назвою. Здійснений аналіз дає підстави стверджувати, що оніми в її поезії відіграють експресивну, інформативну та текстотвірну функції. Більшість із них має тропеїчне, передусім метафоричне, наповнення, деякі зазнають конотативних трансформацій та набувають значень слів-символів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Бакум, З. (2010). *Антропоніми у мові творів Марії Матіос*. Інформаційні технології в освіті. 12, 197–200.
- Бербер, Н. М. (2014). *Антропоетонімікон оповідання «Апокаліпсис» Марії Матіос: інтертекстуальний параметр*. Записки з ономастики. 17, 54–62.
- Бербер, Н. М. (2017). *Метафоричне функціонування поетонімів у художньому дискурсі Марії Матіос*. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Мовознавство. 1 (27), 27–31.
- Жайворонок, В. В. (2006). *Знаки української етнокультури: словник-довідник*. Київ: Довіра.
- Карпенко, Ю. (2008). *Літературна ономастика: збірник статей*. Одеса: Астропринт.
- Котович, В. (2022). *Поезія Марії Матіос як експлікатор експресивного синтаксису*. Актуальні проблеми синтаксису: сучасний стан і перспективи дослідження: матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 110-річчю від дня народження професора Іларіона Слинька. 137–137.
- Насмінчук, Г. Й. (2009). *Стильове розмаїття прози Марії Матіос: монографія*. Кам'янець-Подільський. *Словник української мови (1970–1980): в 11 т.* Київ : Наукова думка.
- Трійняк, І. І. (2005). *Словник українських імен*. Київ : Довіра.
- Яцків, Р. Б. (2016). *Біблійні оніми в поетичному дискурсі Марії Матіос*. Актуальні проблеми філології та перекладознавства. 10 (3), 282–287.

REFERENCES

- Bakum, Z. (2010). *Anthroponymy u movi tvoriv Marii Mathios*. [Anthroponyms in the language of the works of Maria Mathios]. *Informatsiini tekhnolohii v osviti*. 12, 197–200. [in Ukrainian].
- Berber, N.M. (2014). *Antropoetonimikon opovidannia «Apokalypsys» Marii Mathios: intertekstualnyi parametr*. [Anthropoetonymicon of the story "Apocalypse" by Maria Mathios: an intertextual parameter]. *Zapysky z onomastyky*. 17, 54–62. [in Ukrainian].
- Berber, N.M. (2017). *Metaforychne funktsionuvannia poetonimiv u khudozhnomu dyskursi Marii Mathios*. [The metaphorical functioning of poemonyms in the artistic discourse of Maria Mathios]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka*. Seria: Movoznavstvo. 1 (27), 27–31. [in Ukrainian].

- Zhaivoronok, V.V. (2006). *Znaky ukraïnskoi etnokultury: slovnyk-dovidnyk*. [Signs of Ukrainian ethnoculture: dictionary-reference]. Kyiv: Dovira. [in Ukrainian].
- Karpenko, Yu. (2008). *Literaturna onomastyka: zbirnyk statei*. [Literary onomastics: a collection of articles]. Odesa: Astroprint. [in Ukrainian].
- Kotovych, V. (2022). *Poeziia Marii Matios yak eksplikator ekspresyvnoho syntaksysu*. [The poetry of Maria Mathios as an exponent of expressive syntax]. Aktualni problemy syntaksysu: suchasnyi stan i perspektyvy doslidzhennia: materialy Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii, prysviachenoï 110-richchiu vid dnia narodzhennia profesora Ilariona Slynka. 137–137. [in Ukrainian].
- Nasminchuk, H.Y. (2009). *Stylove rozmaïttia prozy Marii Matios: monohrafiia*. [Stylistic diversity of the prose of Maria Mathios: a monograph]. Kamianets-Podilskyi. [in Ukrainian].
- Slovnyk ukraïnskoi movy (1970–1980)* [Dictionary of the Ukrainian language]: v 11 t. Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].
- Triiniak, I. I. (2005). *Slovnyk ukraïnskykh imen*. [Dictionary of Ukrainian names]. Kyiv: Dovira. [in Ukrainian].
- Yatskiv, R.B. (2016). *Bibliini onimy v poetychnomu dyskursi Marii Matios*. [Biblical onyms in the poetic discourse of Maria Mathios]. Aktualni problemy filolohii ta perekladoznavstva. 10 (3), 282–287. [in Ukrainian].